

(nastavak sa 9. strane)

PRINCEZA: Videćemo imati li dovolu da Vas odgovorim.

PROFESOR: Obična radoznalost čoveka od nauke. Evo: koliko je sati?

ERTEBIZ: Nikoliko profesore. Nikoliko. Nastavite da spavate. Vi ste slobodni.

PROFESOR: (dosta nerazgovetno). — Hvala. Osećam... kao neku teškoću bića... neki umor... Izgleda mi...

ERTEBIZ: (priyatno). — Spavajte. Spavajte profesore. Ja to hoću.

PROFESOR: Hvala... Gospodjo... Moje poštovanje... (on skida naočare i udaljenim glasom). Ja spavam.

On nestaje rasplinjujući se.)

PRINCEZA: (pesniku). — Nije da ne znam da su stramputice vašeg puta neka vrsta lavirinta vrlo udaljenog od našeg, mada se on tu meša i da, ako ste bili u stanju da otkrijete jedinu osobu sposobnu da kazni vaše zablude i vašu neposlušnost zemaljskim zakonima, taj akt nije služio kao zabava nepoznatom, već kao neka vrsta krajnje milosti, koju dešava vam se, dragi gospodine, da zloupotrebljavate i koja bi Vam jednog dana mogla mnogo nedostajati. Samo, ako ja ovde prelazim svoje prerogative to je zato što hoću da vas upozorim, pre no što se posavetujem sa vašim vodjom o granicama njegovih privilegija i njegovih odgovornosti.

PESNIK: Imam muke da bih Vas razumeo.

ERTEBIZ: Ne traži se od vas da razumete.

PRINCEZA: Ne izigravajte se ljake glupane. Meni se čini da sjajno razumete i da smatrate da je bolje da se pravite blesavi, nego da priznate.

PESNIK: Ali Gospodjo...

ERTEBIZ: Vi bi trebalo da se smatrate srećnim zbog neverovatne blagosti kojom preventivni sud pokazuje obzire prema Vama.

PRINCEZA: (znak prema Sežestu). — Pridžite. (Sežest okleva). Da... Vi... Vi...

(Sežest prilazi stolu).

DA SE NE IZGUBIM U POLUSENCI JEDNE CUDNE VASIONE

PRINCEZA: Da li ste sasvim sigurni da niste izašli na pučinu svoje vlastite glave, da biste stajali one ličnosti koje Vas dele, jer Vam je nezgodno da budete dvoje? Niste li pokušali da u njoj ne stvorite više od jedne, da služi ekstravagancijama ovog isto tako udvojenog čoveka, svog pravog oca i svog usvojenog oca?

SEŽEST: Gospodjo Vi treba da ste obavješteni o strašnoj beskonačnosti vladavina i pravila i da ona često sprečava da se razume koje osobe treba da se pokoravaju drugima, a koje su osobe kojima se treba pokoravati.

(Princeza i Ertebiz se naginju jedno prema drugom i tiho razgovaraju.)

PRINCEZA: (pesniku). — Smatrate li da još nešto treba da dodate svojoj odbrani?

PESNIK: Imam da kažem da, ako zaslužujem kaznu, ja ne bih znao za mučnije izdržavanje kazne, od one koju sam obavezan, da živim između dve vode, ili, da uporedim vaš vlastiti jezik, između dve vlade. Jedan sineast je rekao: „U lažnoj boji.” Mnogo bih dao da ponovo gazim po starom podu i da se ne izgubim u polusenci jedne čudne vasiona.

PRINCEZA: To nije nikako u našoj nadležnosti. To će sud da proceni. (Ona skuplja listove sa stola i ustaje). Prerogativna komisija vas preventivno osuđuje na kaznu da živite.

(Princeza nestaje rasplinjujući se.)

ERTEBIZ: Najmanja kazna. Naročito u vašim godinama. (On izvlači iza svojih ledja cvet koji je kriju u desnoj ruci.) Vaš cvet...

PESNIK: (vrlo tiho). — Ertebiz!

ERTEBIZ: (Sa prstom na ustima). — Pst!

PESNIK: (stalno vrlo tiho). — A princeza?

ERTEBIZ: Vi dobro znate da je ona htela, zaljubljena u jednog smrtnika, da prekrši zakone vremena ljudi...

PESNIK: A Erfej?

ERTEBIZ: Njegov prekgrobnni život je bio obmana. Njegova božanska glava je mrtva, a Euridika vraćena u pakao. Jedan veliki ljudski glas mu je rekao: „Ne treba pljuvati protiv vetra”. Uzмите cvet.

PESNIK: Ne usudjujem se da ga uzmem.

ERTEBIZ: Nije ni prvi, ni poslednji put da Vam uzimam taj cvet i da Vam ga vraćam.

PESNIK: Prozirom hrabrost vašeg ponašanja, da bih rizikovao da Vas još osudjujem. Ona i Vi...

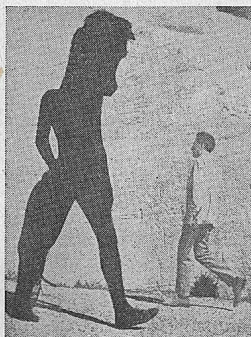
ERTEBIZ: Mi ne možemo da budemo gore osudjeni.

PESNIK: A na šta su Vas onda osudili?

ERTEBIZ: (Ozbiljno, polako). — Da sudimo drugima. Da budemo sudije.

(On iščezava rasplinjujući se vrlo lagano.)

Sa francuskog prevela S. T.

vajar momčilo krković

Umesto eseja u vajarstvu Momčilo Krkoviću (rođ. 1929), čije reprodukcije objavljujemo u ovom broju, donosimo odlomke iz recenzija i kritika napisanih povodom Krkovićevih izložbi u Varšavi, Beogradu i Novom Sadu 1960. godine.

„Zbir skulptura od kojih je sastavljena izložba M. Krkovića izuzetno je jedinstven i svedoči o konsekvenciji autorovog traženja. U osnovi njegove umetnosti nalazi se retka ljubav za monolit, težinu masa. Nepogrešivo osećanje monumentalnosti dozvoljava umetniku, da čak i u malom formatu i nezavisno od suštine koja je sadržana u delu, da izraz snage, veličine i neprolaznosti. ... Zadivljuje veliko spokojstvo tih skulptura, njihova statika, zatvorenost u stereometrijske bloke koje se logično razrastaju u prostor, monumentalizam koji upućuje na neograničeno trajanje...”

(Časopis društva umetnika „Činjenice i misli” Varšava, mart 1960.)

„Put za svoje monumentalne kompozicije, pravac za svoja traženja umetnik je našao u projektima za spomenike koje je radio u poslednje dve godine. Njegovi radovi imaju veliku snagu izražavanja. Rad „Čovek tvrdjava” je optimistička tragedija. I pored rana i udaraca čovek je izdržao, on postoji. U tome vidimo suštinu Krkovićevog vajarstva. I pored tragedije i unutrašnje podvojenosti kojoj je podložan sa-

vremeni čovek, umetnik veruje u čoveka i njegovu snagu i tu snagu izražava kroz svoje stvaralaštvo...”

(„Tribuna ludu” Varšava, januar 1960.)

„Momčilo Krković je upravo svoj pogled u daljinu, u prošlost, prema drevnom Egiptu, ali samo „kao razlog za otpor i želje za trajanjem”; egiptaska umetnost, koja u svojoj suštini izražava ideju trajanja, poslužila mu je samo kao daleka ali neophodna inspiracija...”

Stvarao je na taj način, svoj likovni svet. A da bi njegov dehumanizirani čovek, ili bolje reći humanizirani kamen postao rekvizit jednog moćnog, agresivnog likovnog sveta, Krković je za njega potražio snagu koja je već jednom bila rođena u dolini Nila. Tom pozajmljenom snagom on je uništio jednog konvencionalnog čoveka da bi oživeo materiju i dao joj nekog određenog smisla — on je ubio mašinizacijom antihumanizovanog čoveka u svom likovnom delu, da bi ga odmah zatim vaskrsnuo u nepatvorenoj izvornoj materijalnosti, pokušavajući tako da stvori jedan novi likovni kvalitet u kome će egzistirati jedna neposrednija i sveobuhvatnija civilizacija...

Zaista, vajar M. Krković, kao retko ko drugi, uspeo je da stvori spomenik snage i dostojanstva u kome u jednostavnim odnosima svetlotamnog, u ritmicima strogih masa, egzistira dramatičnost, kojoj nisu potrebni patetika, povišena gestikulacija i usplahirenost forme, ustvari svi oni atributi koji od prave likovne dinamike i ekspresije, naj-

češće, stvaraju otužnu i beskrvnu melodramu...”

(Rade Predić „Vidici” 51-52, mart-april 1960.)

„Momčilo Krković od kocaka i prizama gradi svoje skulpture, priznajući i sam da mu je cilj sinteza skulpture i arhitekture. Krković dolazi od osnovnog doživljaja kroz sukcesivno-emozivnu redukciju. Život je za njega niz gubitaka, a čovek se poput planine izdiže iz stoleća nesamerljivih težina, bijen vihorima, jer mu je herojski zadatak — neprestano gubiti a ipak opstati. Ovaj doživljaj poraza rezultirao je ozbiljnu monumentalnost.

Krkovićevo oblikovanje je isto rizirajuće i podseća na ulogu prostore kulturnih menhira, ascira na snagu i patnju kao i na neumoljivi mitološki fatum...”

(Jožef Ač, „Madjar So”, maj 1960.)

„Vajar Momčilo Krković gradi svoje skulpture tražeći suštinsku, unutarnju arhitektoniku oblika i masa, dejstvo forme, smenjuvanje ritma lomljenih, sečenih ploha. Ovo traženje suštinskih vrednosti plastike, nameće autoru nužnost da konstruiše svoju skulpturu kao monument, kao spomenik koji će na gledaoca delovati čvrstom i logikom organizovane ravnoteže i koji će ga impresionirati svesno nametnutom asocijacijom sa gromadnim oblicima materije u prirodi. Neke skulpture M. Krkovića primamo kao spomenik u prostoru, povezan sa prirodom, kao monument simbolično sagledane i doživljene snage...”

(Beba Pušić, Prikaz Radio Beograda, 19 mart 1960.)

PETRE M. ANDREEVSKI

nezavršene igre

Od zelenih stabljika kukuruza točkove sebi pravimo za koje nema drumova na zemlji

Dolazi jedna gušterica i u jednoj polovini odnosi naše telo

Teško mladog tikvinoj vreći duša nam svira svirku od koje umiru vrapci

Leptir oko trave obavija beo prsten i u list se pretvara na njoj

O moj brzi konju odnesi me tamo gde neću stići

Pred nama govoda vetar podižu repovima zemlja pravi zemlju

Da bi odredili vreme senku svoju merimo

Jer ljudi nas čekaju da se vratimo već jednom ako ima odakle

dodole

Vodu nam pije dvozglavo čudovište jednom se krije na nebu drugom misli na zemlji

I vrbe su od podneva ušle u reku sa pokrivačem od mušica koliko je crna postala omorina

Sa nje se mi vraćamo obučeni u zove i lopuše i izmišljene poplave po telu

Ka Crnom Vrhu okrećemo se sa pesmom a zmaja kiše nema svoju pećinu da promeni

Ne tužni još planina a trideset puta zašlo je sunce kako njega čekamo

Oh kakav red s one strane reke u krv trava se uvodi na drugom mestu to nas ubija

Otvorene sobe zatvaraju nam pesmu a nije pesma već vesela tužbalica vraćamo se da čekamo šta ćemo da dočekamo

njiva kraj drumu

Ko je istkao bele lutke u kojima sunce oživljuje koledare sa brašnom po telu

Oko kukuruza podižemo brda od tople zemlje

Zene nam donose paprike koje se skraćuju među prstima i žar nam duvaju na jezik

Troje proslaca se vraća ko bez glave ko bez nogu nevesta im sat okreće

Kuća im postaje dvorac sa okruglim oblakom na vrhu i rođaci su sa svima

Dva sela pridržavaju dugu pod njom ptica isparava sa pesmom o vilin konjicu

Eto navratću u praznu mehanu da smirim svoju vrtelku

Ali kako sam zaboravio noge u novim uzengijama leta ognju oganj te izgoreo

S makedonskog preveo
Vlada UROSEVIC

20/1/60 14